

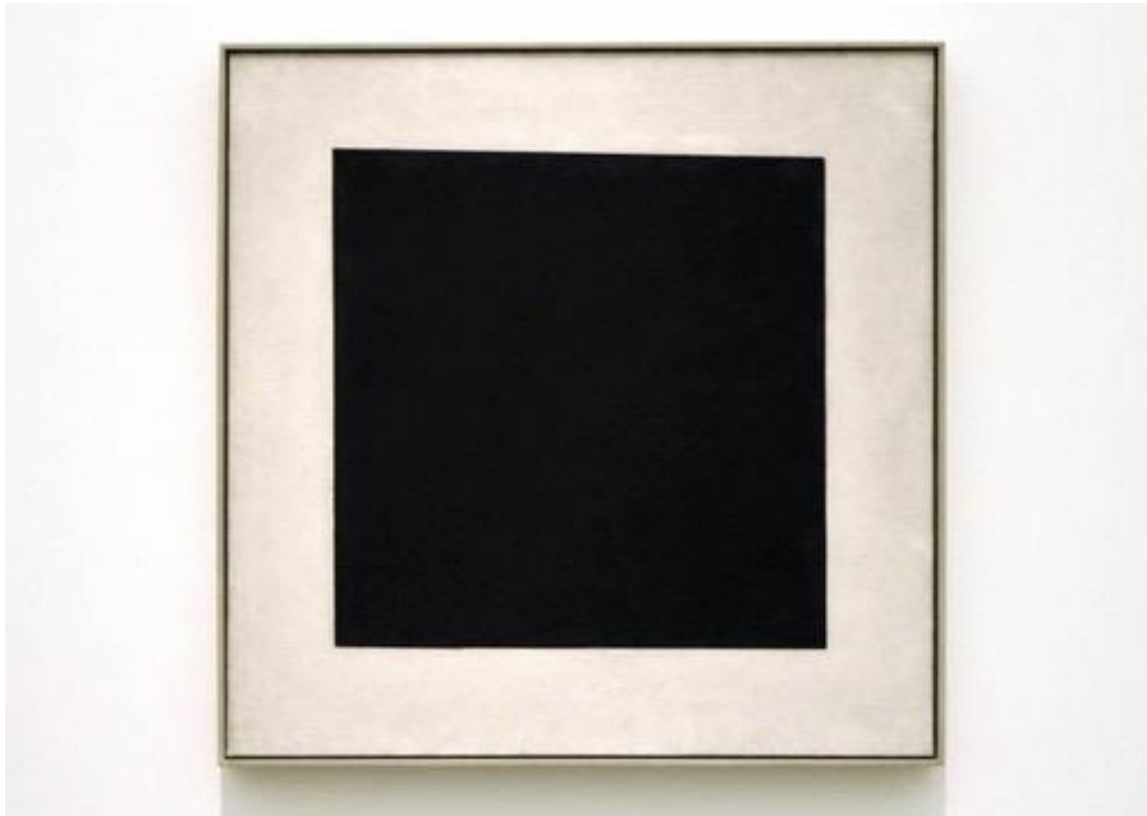
Gespreksmateriaal bij de hoofdstukken van 'Liberaal christendom. Ervaren, doen, denken'

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 1, Liberaal christendom

Waar wij ons bevinden. Een locatie op de theologische landkaart

Stelling *Niet God verdween uit Jorwert, maar onze voorstelling van God.*

Voorstelling:

In 1915 presenteerde de Russische schilder Kazimir Malevitsj op een tentoonstelling in Sint-Petersburg een zwart schilderij, een zwart vierkant tegen een witte achtergrond om precies te zijn. Hij gaf het de naam Zwart Vierkant. Deze 'zwarte icoon' voert ons voorbij de voorstellingswereld in een zwart niets, in de nacht achter onze geloofsvoorstellingen. We zien niets anders dan het zwart. Toch is ook dit zwart zelf een voorstelling. Het zwart ligt immers op het wit. God van voorbij onze voorstellingen lijkt op het wit onder het zwart van onze voorstellingswereld of toch niet?

Kerncitaat

In de moderne en later vrijzinnige theologie heeft men niet aan de waarde van de wetenschappen getwijfeld en werd gepoogd het geloof een plek te geven in een wetenschappelijk bestudeerde wereld. Een belangrijke gedachte was dat de bewijsbare wereld niet de hele wereld is en dat er ook een niet bewijsbaar, maar erfahrbaar deel van de werkelijkheid bestaat.

Gespreksvragen

1. Paul Tillich omschrijft geloof als 'de moed om te Zijn'. Geloof raakt aan een diepe, essentiële of waardevolle dimensie van het menselijke leven. En als hij zegt dat angst, twijfel, dood en scepsis uitingen van ongelof zijn, welk licht werpt dat op het geloof?
2. De mens is een *homo interpretans and homo significans*, hij legt uit en geeft betekenis. Dit gebeurt ook in de theologie. Het verschil tussen orthodoxe en liberale theologie is dat volgens de laatste benadering mens en wereld zich niet alleen plooiën naar geloof en traditie, maar dat de werkelijkheid waarin we leven omgekeerd ook appelleert aan geloof en traditie. Als je in dit eerste hoofdstuk de paragraaf over de Bijbel leest (met namen als Barth, Bultmann en Brueggemann), welke verschillen vallen je dan op en wat vind je daarvan?
3. Volgens de nieuwste inzichten in de theologie gaat het om meer dan uitleggen van toen naar nu. In het artikel noemt Benjamins drie stromingen: een post-liberale, een postmoderne en een constructieve benadering. De eerste plaats het Koninkrijk der hemelen tegenover de wereld, de tweede deconstrueert iedere constructie en de laatste construeert op creatieve wijze betekenis en zin. Ga eens na wat je in welke van deze stromingen aanspreek en tegenstaat?
4. In dit hoofdstuk trekt een veranderd theologisch landschap aan je voorbij. In welke van die landschappen heb jij gewoond en waar vindt je geloof nu een thuis?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 2, Liberaal christendom

Begrijpen

Het Johannesevangelie hanteert graag de stijlfiguur van het onbegrip, bijvoorbeeld in de nachtelijke ontmoeting van Jezus met Nicodemus. Na zijn reactie op Nicodemus zou Jezus gezegd hebben: 'Begrijpt u dit niet terwijl u een leraar van Israël bent?' Los van dit specifieke onbegrip bij Johannes, roept dit de vraag op in hoeverre een mens ooit zichzelf, de ander of de wereld kan begrijpen, in de zin van doorgronden. Kijk eens naar onderstaand schilderij van Henry Ossawa Tanner (1859-1937), *Nicodemus visiting Jesus* en bespreek met elkaar de mogelijkheden en beperkingen rond het werkelijk begrijpen van de ander of het andere.

Kerncitaat

Aan de reductie van geloofstaal tot feitelijke taal heeft de theologie zelf een grote bijdrage geleverd door de kerkleer te beschouwen als een feitelijke theorie. Die theorie zou kunnen wedijveren met de natuurwetenschappelijke theorieën of die zelfs te boven gaan. Vanaf de Renaissance heeft de kerk een spoor van verzet tegen nieuwe wetenschappelijke inzichten door de geschiedenis getrokken. [...] Er ontstond een aparte theologische wereld: theologie en wetenschap groeiden steeds verder uit elkaar. Herken je dit?

Gespreksvragen

1. 'Geloof je nu echt, dat God de wereld heeft geschapen? Geloof je echt dat Jezus over het water liep?' Hoe zou jij reageren als iemand je plompverloren zulke vragen stelt?
2. 'Een symbool is 'meer waar' naarmate het de verabsolutering en de letterlijke interpretatie weerstaat.' Pas dat eens toe op het kruis of een ander christelijk symbool.
3. 'Of je neemt de Bijbel letterlijk of je neemt hem serieus' (Pinchas Lapide). Mee eens?
4. De godsdienstige praktijk van gebed, lied, sacrament en prediking is de plaats waar het 'begrijpen' van godsdienstige verhalen mogelijk wordt. Kun je dat volgen en meemaken?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 3, Liberaal christendom

Waarheid

Kerncitaat

Het gaat bij 'geloven in' niet om de vast te stellen correctheid van onze overtuigingen maar om de betekenisvolheid van wat van buitenaf op ons toekomt. Daarin is een waarheid gelegen die ons kan transformeren zodat leven en wandel gaat overeenstemmen met wat ons wordt aangezegd. De aangezegde waarheid wordt betekenisvol als het richting aan het leven kan geven. Zo'n waarheid kan niet worden getoetst, omdat het simpelweg geen feit is. Het is een waarheid die waargemaakt moet worden.

Gespreksvragen

1. Het kan heel spannend zijn om dit hoofdstuk in een ontmoeting van gelovigen en ongelovigen te bespreken. Tot op welke hoogte kan men elkaar begrijpen? Het kerncitaat klinkt wel mooi, maar maakt het eens concreet. Een waarheid die waargemaakt moet worden: hoe ziet dat er uit voor een gelovige?
2. De ongelovige zal aan de gelovige willen vragen: Heb jij geen feiten nodig voor je geloof? Wat is voor jou dan het meest belangrijk?
3. Het ontkennen van het bestaan van objectieve waarheid is onrustbarend; dit leidt tot de gruwel dat onrecht niet meer kan worden aangeklaagd. Deze fuik van het subjectivisme is voor iedereen relevant, of je nu gelooft of niet. Herken je dat?
4. Hoe leer je aan kinderen de christelijke traditie, als eigenlijk niets vaststaat? Hoe zou dit onderwijs er uit kunnen zien?
5. Evangelische kerken en Pinksterkerken met een duidelijke boodschap lijken het goed te doen. Hebben mensen niet juist duidelijkheid nodig?

De ongelovige Thomas (een bijbelverhaal uit Johannes 20:19-29) wordt ook wel de zorgvuldige, vragende of twijfelende Thomas genoemd. Hieronder staan drie schilderijen uit verschillende tijden. Opvallend zijn de verschillen in blikrichting en lichaamshouding in alle drie voorbeelden. Verbeelden zij geloof, ongelooft, genegenheid, twijfel?

Overigens wordt bij het verhaal niet verteld of Thomas werkelijk zijn vinger in de wonden van Jezus heeft gelegd voordat hij uitriep: Mijn Heer en mijn God.

Wat deed hem geloven? Wij weten het niet.

Caravaggio, begin 17^e eeuw

[https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Incredulity_of_Saint_Thomas-Caravaggio_\(1601-2\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Incredulity_of_Saint_Thomas-Caravaggio_(1601-2).jpg)

Emil Nolde, 1912

<http://public-domain.pictures/view/image/id/6548846465#!%5B+N+%5D+Emil+Nolde+-+Der+Ungl%C3%A4ubige+Tomas+%28Doubting+Thomas%29+%281912%29>

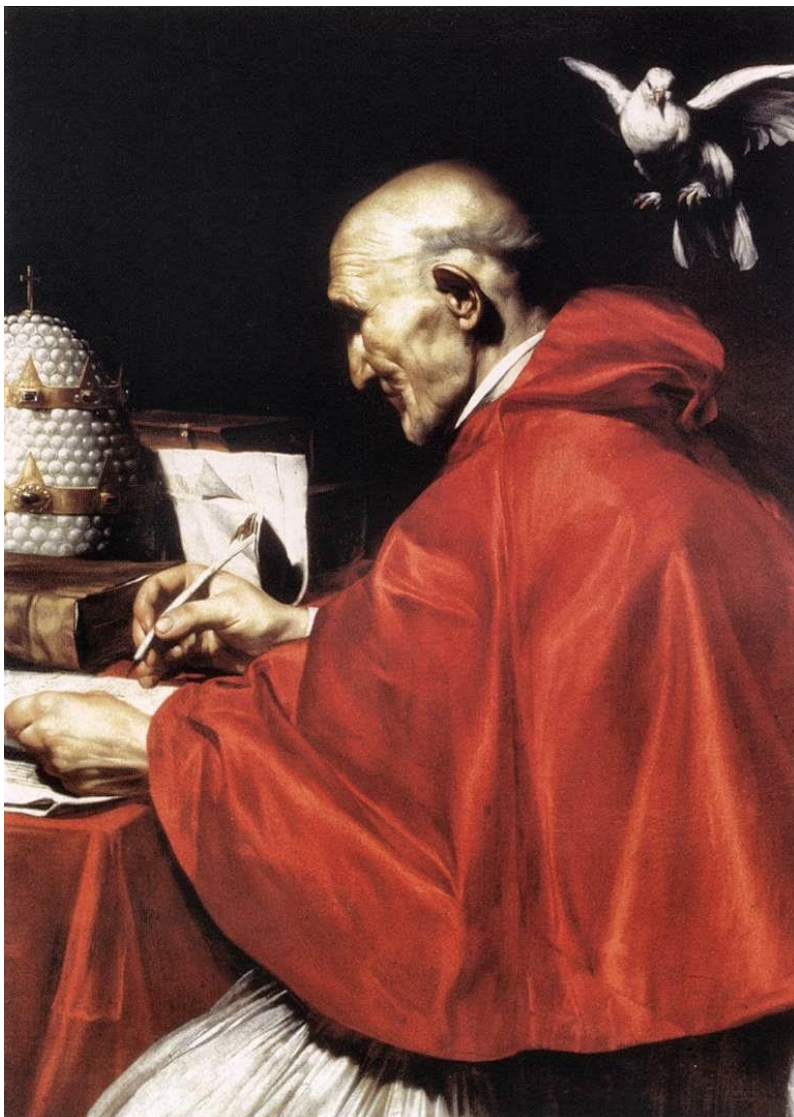
Britta von Willert, 2014 <http://brittavonwillert.de/Der-ungla-ubige-Thomas>

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 4, Liberaal christendom

Boven onszelf uitstijgen door de Geest

Afbeelding: Gregorius de Grote

Paus Gregorius de Grote (ca. 540 - 604) reorganiseerde de structuur van de katholieke kerk, met name de liturgie en de financiële zaken, en schreef een beroemd boek met aanwijzingen voor priesters en bisschoppen: *Regula pastoralis* ('Herdersregel'). Hij is herkenbaar aan de duif die op zijn schouder zit of rondfladdert. Welke rol zou deze duif spelen?

José de Ribera (Valencia 1591-Napoli 1652), San Gregorio Magno (rond 1638) - Galleria Nazionale d'Arte Antica, Rome, olie op doek, 102 x 73 cm, inventarisnr 0908 (F.N. 1217)

Kerncitaat

Wij kunnen door de Geest geïnspireerd worden en boven onszelf worden uitgetild, zodat wij God verwerklijken in het voetspoor van de Zoon. Wij spreken dan niet objectief over een buiten ons staande werkelijkheid 'God', maar wij delen in een geestrijke werkelijkheid waarop wij betrokken zijn.

Gespreksvragen

1. Voordat dit boek een hoofdstuk aan God wijdt, begint het met stukken over de Geest en Jezus. Waarom zou voor deze volgorde gekozen zijn in de bespreking van de triniteit (drie-eenheid)?
2. Paulus waarschuwt in 1 Korintiërs 13 tegen een bepaald gebruik van tongentaal (de NBV spreekt van 'klanktaal'; het gaat om spreken door de Geest). Wat zou daar mis mee kunnen zijn? Weet u misschien welke leidraad Paulus meegeeft in deze brief?
3. Wat zijn uw eventuele bezwaren tegen de opvatting dat de Geest een 'innerlijk licht' inspireert, en hoe zwaar wegen die?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 5, Liberaal christendom

Jezus

Kerncitaat

Als we blijven steken in het kissebissen over de vraag wie de historische Jezus was en of hij wel echt geleefd heeft, blijven we buitenstanders en raken we niet verbonden met het Jezusverhaal. We blijven, in de termen van het evangelie: de schare. We dringen dan niet door tot de binnenkant van de Jezusruimte, het geestelijke veld waar ons hart wordt geraakt en onze levenshouding en levensinvulling verandert. Het religieuze spel, dat zelf imaginair en symbolisch is, verandert ons leven werkelijk.

Vraag bij dit citaat: Kunt u vertellen of uw geloof iets kent als zo'n 'Jezusruimte' en zo ja, hoe u dat ervaart en wat dit met u doet?

Gespreksvragen

1. In dit boek kunt u hoofdstukken lezen over God, Jezus en Christus. Over hun onderlinge relatie is in het christendom van oudsher heel divers gedacht. Hoe ziet u die verhouding? Mist u daarbij aandacht voor de Geest?
2. De figuur van Jezus heeft altijd veel vragen opgeroepen. De beelden van hem zijn zeer divers. Allerlei titels zijn hem toegekend. Zelf zegt hij: 'Wie zeggen dat mensen dat ik ben?' Kunt u iets vertellen over de wijze waarop u tegen Jezus aankijkt, en hoe dit is veranderd in de loop van de jaren?
3. De Jezusruimte kan volgens de auteur betreden worden met het lezen van de evangelieteksten. Zo kan Jezus ons verbinden met God. Herkent u dit? Ervaart u de Jezusruimte ook op andere wijze dan door het lezen van evangelieteksten?
4. Kunt u iets vertellen over de wijze waarop u de figuur van Jezus ter sprake brengt in de dialoog met andere gelovigen? Vormt Jezus dan een opmaat tot gesprek of eerder een struikelblok dat een gesprek in de weg staat?

Naast talloze andere (vaak overbekende) plaatjes van Jezus kan onderstaande afbeelding een geschikte opening bieden voor een gesprek over zijn betekenis:

Bron: Flickr

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 6, Liberaal christendom

Christus belichaming van God

Boven de deuren van menige Middeleeuwse kerk zien we een reliëf met de triomferende Christus. Hier omgeven met de symbolen van de vier evangelisten. Een scherp contrast met de visie in deze tekst.

Kerncitaat *Wat mij betreft is Jezus vooral de mens die aan God vorm geeft. Hij verhoudt zich tot God en op die manier wordt God een figuur met contouren. (...) Zelfs waar hem het zwijgen wordt opgelegd, spreekt hij nog van God. Op die manier verwerkelijkt hij God en daarom kan Jezus ook als een verschijning of manifestatie van God worden opgevat.*

Gespreksvragen

1. De tekst stelt dat Jezus een 'klassieker' is, die steeds opnieuw een andere, nieuwe betekenis kan krijgen en dat die betekenis nooit universeel of definitief is. Vindt u deze gedachte bevrijdend of te 'relativistisch'?
2. De tekst verlaat de klassieke gedachte dat de overwinning op de dood en de vergeving van de zonde centraal staan, maar dat Jezus gemeenschap brengt tussen mensen en met God. De tekst gaat ook niet uit van een handelende God, maar van Jezus die ons God toont. God wordt door Christus zichtbaar en wij kunnen God in navolging van hem zichtbaar maken. Hoe beoordeelt u deze visie? Ook in de brieven van Paulus vinden we de gedachte dat de gemeente 'in Christus' aan Christus vorm kan geven door de liefde (vgl. Romeinen 12 en 13: 8-10) en I Korintiërs 12 en 13).
3. De tekst geeft als kern van het evangelie de 'transformerende werking' van Christus door het dubbelgebod van de liefde, dat hij zelf ook door zijn leven gestalte gaf en dat ons een nieuwe kijk op de wereld kan geven. De uitbeelding van dat liefdesgebod is vaak in een 'confronterende naïviteit' gegeven. Hoe beoordeelt u deze kijk op het evangelie? Wordt het beeld van God en Jezus zo niet (te) erg van ons afhankelijk?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 7, Liberaal christendom God laten bestaan

Kerncitaat

God bestaat anders dan de bestaande dingen, buiten de orde van het zijn. Wij laten God bestaan als wij ons door hem laten aanspreken en ingaan op de mogelijkheden die hij aanreikt om 'pro deo' iets goeds en moois te doen.

Gespreksvragen

1. In dit hoofdstuk wordt gesteld dat met het verdwijnen van (geloof in) God ook het geloof dat er een goede orde in de wereld is verdwenen. Zelfs het geloof in onszelf als mensen die op waarden gericht zijn om in de wereld een goede, mooie en leefbare ordening aan te brengen is verdampt. In onze tijd hoor je echter ook vaak zeggen dat religie de wortel is van oorlog en geweld en dat de wereld beter af zou zijn zonder religie. Dat lijkt elkaar tegen te spreken. Hoe ziet u dit?
2. Alles kan van God spreken en is in die zin een plaats waar God kan worden verwerkelijkt. Tegelijkertijd kan God ook worden weersproken, waar mensen de wereld of hun medemens niet in staat stellen om van hem te spreken. Dit beeld van een 'kwetsbare God' verschilt nogal van de 'almachtige schepper' die in een deel van de kerk wordt verkondigd. Hoe kijkt u daar tegenaan, en bij welk godsbeeld voelt u zich het meest thuis?
3. Wat zou uw antwoord zijn op de vraag die de auteur oproept aan het eind van het eerste deel: 'Waardoor laten weldenkende mensen zich nog gezeggen?' Ze kunnen zich verschuilen achter scepsis en achterdocht. Kunt u zelf onder woorden brengen waardoor u zich laat gezeggen?
4. Onderstaande schildering uit de Sixtijnse Kapel (Michelangelo 1511) is een van de bekendste en meest geliefde 'afbeeldingen van God'. Het heet 'De schepping van Adam'. Wat ziet u in deze schildering? En bij welk godsbeeld zou deze afbeelding uit de 16de eeuw volgens u passen?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 8, Liberaal christendom

De Bijbel als woord van God

Kerncitaten

'De zeggingskracht van de Bijbel is niet iets wat in de oorspronkelijke tekst is vastgelegd, maar ontstaat pas door de interactie met de lezer.'

'Het geloof zou zich moeten verstaan met wat God door de Bijbel heen te zeggen heeft, waardoor wij gericht worden op Gods toekomst.'

Gespreksvragen

1. In de protestantse traditie ligt de focus vooral op de Schrift. Het gaat om de oorspronkelijke tekst die voor iedereen toegankelijk moet zijn. Volgens de traditie klinkt in de Bijbel namelijk de stem van God. Waarin zit voor u het gezag of de positieve zeggingskracht van de Bijbel?
2. Wat eerst zo revolutionair was, namelijk dat iedereen de Bijbel kon lezen, het liefst in de eigen taal, lijkt nu voor velen een achterhaalde hobby te zijn. Hoe kijkt u daar tegenaan? In hoeverre is het lezen van de Bijbel voor u een achterhaalde hobby?
3. Piet Schelling schreef een boekje met als titel: *Vreemd en bizar, lastige Bijbelverhalen*. Geweld, mishandeling, seksuele uitspattingen, opdrachten die inhumaan zijn, het staat allemaal in Bijbel. In dit boekje zoekt de auteur antwoord op de vraag of deze bizarre verhalen betekenis hebben in onze tijd. Hoe gaat u om met de soms lastige en weerbarstige verhalen in de Bijbel?
4. Er blijkt geen eenduidige voor altijd geldende interpretatie van bijbelverhalen mogelijk. Hoe je de Bijbel leest is een vraag die niet door de tekst zelf beantwoord kan worden en is altijd afhankelijk van het gezag dat door lezers wordt toegekend. Wat vindt u van deze stelling? Is het jammer dat er geen eenduidige uitleg mogelijk is, of is het juist een verrijking?
5. De auteur van dit hoofdstuk verwijst naar het criterium van kerkvader Augustinus om onderscheid te maken in de verschillende interpretaties van teksten: de liefde is hierin doorslaggevend. Met dat criterium slaan we elkaar in ieder geval niet met duistere passages om de oren maar kunnen we juist op zoek gaan naar de actuele zeggingskracht van de bijbelverhalen. Kunt u met dit criterium uit de voeten bij het lezen en interpreteren van bijbelteksten?

Helpt het u om de Bijbel beter te verstaan?

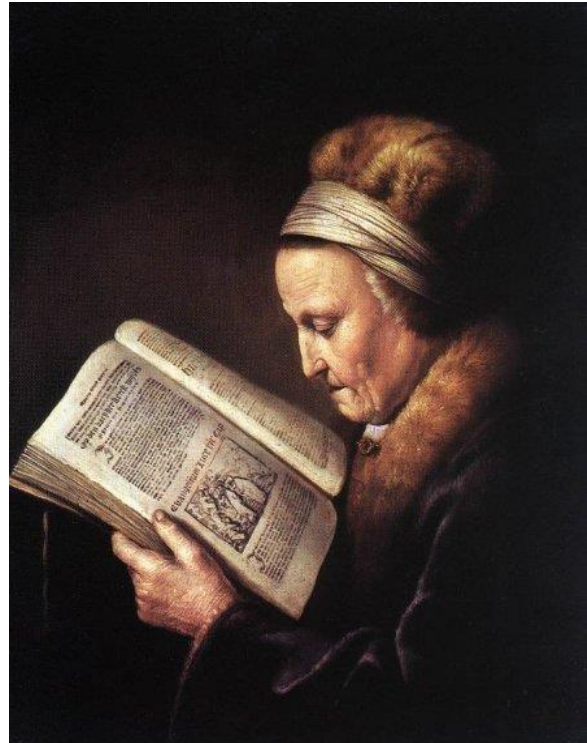

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 9, Liberaal christendom

De Bijbel als gesprekspartner

Het is een beroemd schilderij van Rembrandt: de lezende vrouw.

Het lijkt alsof ze verlicht wordt door wat ze leest en door het lezen komt het boek weer tot leven.

Kerncitaat *De dialoog met de Bijbel begint al in de Bijbel; het boek organiseert zijn eigen tegenspraak. (...). Wij als lezers kunnen de vrijheid nemen om tegenstem te zijn tegenover de Bijbel.*

Gespreksvragen

1. De tekst spreekt over een dialogisch omgaan met de Bijbel, waarbij ook onze eigen opvattingen een (kritische) rol mogen spelen en we tenslotte een eigen oordeel mogen vellen. Hoe staat u tegenover deze benadering?
2. In het begin van de tekst worden een aantal voorbeelden genoemd van manieren waarop bijbelverhalen door 'seculieren' worden opgepakt en opnieuw verteld of verbeeld (The Passion, Genesis, Zie de mens; ook is te denken aan hervertellingen van Meir Shalev en Guus Kuijer). Hoe staat u tegenover deze omgang met de Bijbel?
3. In de tekst wordt gepleit voor het 'laten staan' van de geweldverhalen, zoals die in het boek Jozua, en er mee in gesprek te gaan, vanuit onze eigen ervaringen met geweld. Is dit gesprek echt mogelijk? En is er niet zoveel gevaarlijk religieus geweld dat we van deze passages bij voorbaat afstand moeten nemen? Moet je in het geval van Jozua niet zeggen dat Israëlitisch nationalisme ook nationalisme is...?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 10, Liberaal christendom

Tussen sleur en spel. Over de liturgie

Kerncitaat

Veel van het gesprokene in een kerkdienst is 'een gebaar'. Dat wil onder meer zeggen dat het niet om de letterlijke betekenis van de woorden gaat, maar dat die woorden een stemming oproepen die een eigensoortige ervaring mogelijk maakt. De bemoediging 'Onze hulp is in de naam van de Eeuwige, de schepper van hemel en aarde, die het werk van zijn hand nooit loslaat,' die aan het begin van een dienst wordt uitgesproken, bestaat uit zulke 'gebarende woorden'... Op die manier scheppen wij ruimte in ons leven voor een bezinning op onszelf in een heilig spel dat het heilige laat gebeuren en ervaren.

In het verhaal van de Emmaüsgangers (Lucas 24) komt alles bij elkaar: het woord dat in het gebaar van het brood breken een nieuwe betekenis.

Vele kunstenaars hebben dit moment gekozen. Hier gebeurt iets! Is die spanning voelbaar? De ironie wil dat de allerbekendste vervalsing van de meestervervalser Han van Meegeren juist deze scene betreft. Jarenlang is dit werk aangezien voor een echte Vermeer. Is Hij het nu echt? Of toch gezichtsbedrog? <http://collectie.boijmans.nl/nl/collection/st-1>

Op Rembrandts olieverfschilderij uit 1648 zien we de maaltijdscène verbeeld. Twee leerlingen, van wie alleen Kleopas in het verhaal van Lucas met naam wordt genoemd, houden maaltijd met Jezus en herkennen hem dan pas als hun Heer, als Hij het brood breekt. De bediende weet nog van niets.

Gespreksvragen

1. 'Belangrijke momenten in het leven vragen om rituelen. Wij hebben ze nodig om het leven te begrijpen, en om elkaar te verstaan.' Herkennen we de behoefte en de rituele taal en handelingen in het dagelijks leven? Wil dat zeggen dat de rituelen onveranderlijk zijn? Welke ontwikkelingen zijn er?
2. Gaat de liturgie in de kerk mee met deze ontwikkelingen, of volgt zij haar eigen ontwikkeling? Zien wij raakvlakken of uitdagingen? Wat zouden we ons wensen?
3. 'Er is geen 'publiek'; er zijn alleen deelnemers aan een ritueel.' Wat zijn de voorwaarden om je ook als deelnemer te ervaren?
4. Een 'heilig spel' is mooi. Maar als je wilt deelnemen, moet je de spelregels wel kennen. Hoe is dat voor de toevallige passant? Of ervaart die de betekenis van het spel ook zonder de regels te kennen, zoals in het voorbeeld van Ger Groot?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 11, Liberaal christendom

Gebed na het gebed

Stelling

Bidden, dat is: als denken overgaat in danken, tranen in troost, en onverschilligheid in liefde.

Gespreksvragen

1. Bidden voor vrede, bidden voor wie honger lijdt, bidden voor wie ziek is, bidden voor mijn geliefden. Het zit vol goede bedoelingen, maar wat haalt het uit? Wanneer haalt bidden wel wat uit en wanneer niet of minder? En waar gaat het dan om?
2. 'God, ik geloof dat de bron van het gebed op de een of andere manier schuilt in ons verlangen naar meer. Naar een overtreffende dimensie. Een overstijgen van onszelf.' Wat vind je van dit citaat uit 'Gebed na het gebed'? Kun je je hier in vinden? Valt er ook meer te zeggen over bidden dan dat je het terugvoert tot het verlangen jezelf te overstijgen? Zo ja, wat zou dat 'meer' kunnen zijn en in hoeverre is dát toch ook niet een vorm van verlangen?
3. Abraham Josua Heschel breekt in dit hoofdstuk een lans voor een hernieuwde gebedsdiscipline. Wat vind je daarvan? In hoeverre zouden de Psalmen zich daarvoor lenen, zoals de monniken dat dag in dag uit doen? Zou je ervoor voelen een week lang een Psalm te lezen die je (deels) aanspreekt?

Op de verbeelding zien we de biddende Mozes van Marc Chagall. Mozes betekent 'hij die uit het water trekt/getrokken wordt'. Water is in de Bijbel beeld van de tijdsstroom en bidden kan ons daaruit trekken tot op het niveau van de eeuwigheid. Je kunt zeggen: meer dan een temporele term is het eeuwige een diepteterm. In bijbelse taal is dat het droge, de oever. Bidden wil vooral ook inspireren en transformeren.

Chagall schildert de knielende Mozes, die in de brandende struik het spiegelbeeld van zijn binnenste aanschouwt. Boven de brandende boom staat de vierletterige Godsnaam/ het Tetragrammaton geschreven, als de zon die de boom in vuur en vlam zet zonder dat deze verbrandt. Wat roept dit schilderij in je op, wat zie en wat vertelt het je over bidden?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 12, Liberaal christendom

Neem, eet, drink. Over het doen van religie

Kerncitaat

In het doen van het ritueel ligt een diepere zin verscholen. In het breken van het brood, in het delen van de beker en in het idee dat het de gemeenschap van mensen is die het levend lichaam van Christus vormt, kan het geheim van het geloof zowel worden onthuld als ook worden bemiddeld. Naast het gegeven dat het ritueel een vorm kan bieden waardoor het geloof wordt overgedragen, is het ritueel op zichzelf ook een uitdrukking van het geloof.

Gespreksvragen

1. De weg van de vrijzinnigheid wordt ook wel omschreven als balancerend tussen rede en gevoel, waarbij de persoonlijke geloofservaring het kennen te boven gaat. Volgens de filosoof Ludwig Wittgenstein overschrijdt het ritueel de grenzen van wat gekend kan worden en waar over we kunnen spreken. In hoeverre ben je het eens met deze opvatting?
2. Als historische feiten en kerkelijk leergezag een minder belangrijke rol spelen in het geloofsleven, waarin ligt dan de basis van jouw (persoonlijke) geloof?
3. Geloof wordt getoond, geopenbaard of aangereikt in de (zon)daagse handelingen. Zo kan God 'gebeuren', aldus het artikel. Spreekt het beeld van God die 'kan gebeuren' in plaats van een God die 'is' jou aan? Wat roept het op?
4. In het artikel wordt beweerd dat de sacramentele zwakte de achilleshiel vormt van de linkerflank van de kerk. Verdienen de kerkelijke sacramenten binnen het liberale christendom meer aandacht volgens jou? Hoe zouden rituelen er op een eigentijdse manier uit kunnen zien?
5. Een voorbeeld van een eigentijdse verbeelding van een bijbelse voorstelling is het kunstwerk 'Last Supper' van de kunstenaar Raoef Mamedov. Wat roept het beeld bij jou op? Wat heeft de kunstenaar hiermee willen zeggen volgens jou?

Raoef Mamedov 'Last Supper' 1998

<https://www.flickr.com/search/?text=last%20supper%20down%20syndrome>

Gespreksmateriaal hoofdstuk 13, Liberaal christendom

Kerk

Kerncitaat

In de kerk leer je door middel van verhalen, rituelen en sacramenten niet alleen omgaan met de grootsheid van het leven, maar ook met ongerijmdheden en met je eigen vergankelijkheid en kleinheid.

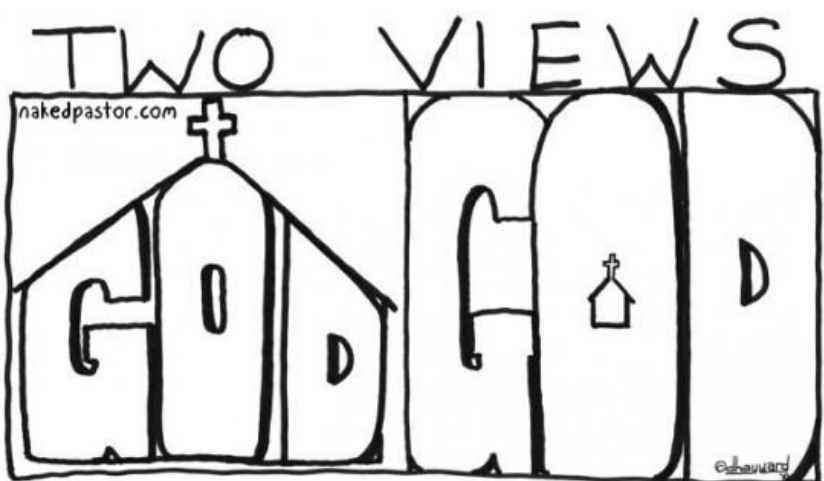
Ben je het er mee eens? Ken je voorbeelden?

Gespreksvragen

1. Het slechte imago van de kerk kan wel eens moedeloos maken. Kunnen we de boel beter failliet laten gaan en opnieuw beginnen? Stel dat je opnieuw kon beginnen. Wat hoort er dan echt bij?
2. Het gaat niet om een gemeenschap van gelijkgezinden, maar om een levenshouding die zich openstelt voor wie echt anders is. Dat is een nobel streven. Of is het een onhaalbaar ideaal? Zo divers is de kerk niet; kerkmensen herken je soms namelijk al op grote afstand. Wat zijn onze ervaringen hiermee?
3. De kerk is vanouds de plaats voor vragen van leven en dood. Maar kerk als onderdak voor de grote vragen van het leven omvat meer. Wat zijn vandaag onze belangrijke vragen? Komen die in de kerk aan de orde? Zou dat moeten, en hoe?

Twee cartoons, in de veelheid van spotprenten over kerk. Wat zouden cartoonisten toch doen zonder religie, vraag je je af.

Two views: beide kom je in het hoofdstuk tegen

En wat roept deze bij u op?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 14, Liberaal christendom

Iedereen is van de wereld

Afbeelding: Franciscus van Assisi

Voorbestemd om zijn vader als rijke lakenkoopman op te volgen, kiest Franciscus van Assisi na een periode van ziekte voor een leven van armoede, gebed en dienstbaarheid. Zijn vader meent dat hij gek is geworden en probeert hem op andere gedachten te brengen, waarna Franciscus zijn rijkeluiskleren uittrekt en die aan zijn vader teruggeeft. Zelf gaat hij verder zonder bezit door het leven. Franciscus zal de stichter worden van de orde der Franciscanen, waarin armoede en zorg voor de schepping leidende principes zijn. Hoe zou Franciscus tegen de relatie geloof en wereld aankijken?

Giotto di Bondone (ca. 1267 - 1337) (?), De verzaking van wereldse goederen, onderdeel van de legende van st. Franciscus (1297-1300) - bovenkerk in Assisi, fresco

Kerncitaat

Overal in het leven van alledag kan zich dus iets van het goddelijke of heilige openbaren. Een kerk die dat miskent, leidt aan zuurstofgebrek en bloedt dood. Staat ze daar wel voor open, dan zal ze de wereld niet afschrijven maar als een mogelijke vindplaats van God zien en haar met respect tegemoet treden.

Gespreksvragen

1. Is het gesprek met 'de wetenschap' ondermijnend of verrijkend voor het geloof? Neem als voorbeeld de schepping.
2. Christenen zijn wel 'in', maar niet 'van' de wereld. Op welke manier kun je dat verstaan? Is het een vruchtbare of heilloze gedachte?
3. Wat vindt u van de theologische reden om het geloof niet af te schermen van 'de wereld': in de incarnatie (de vleeswording van Christus) blijkt God zich te bekommeren om de wereld. Wat zouden daar de consequenties van kunnen zijn?

Gespreksmateriaal hoofdstuk 15, Liberaal christendom

Religie en geweld

Kerncitaat

Religieuze mensen worden meer dan ooit uitgedaagd zowel andersgelovigen als niet-gelovigen zonder aarzeling te erkennen en gezamenlijk een weg van verdraagzaamheid en vrede te zoeken.

Gespreksvragen

1. In hoe verre kunt u erkenning opbrengen voor iemand als de IS-beul van het openingsvoorbeeld? Stuit de weg van verdraagzaamheid daar niet op een onoverkomelijke grens?
2. Gelovigen zijn niet per definitie meer of minder tot geweld geneigd dan niet-gelovigen. Geweld van gelovigen toont volgens dit hoofdstuk namelijk niet het gewelddadige karakter van religie aan, maar onderstreept het potentiële geweld dat in ieder mens zit. Wat vindt u van deze opvatting?
3. Jezus is in de christelijke traditie hét voorbeeld van 'morele onverschrokkenheid'. Met open vizier zocht hij contact met mensen aan de rand van de samenleving en erkende hen in hun eigenheid. Kunt u een hedendaags voorbeeld bedenken van zulke morele onverschrokkenheid?
4. 'Kijk, iedereen legt bloemen. Om de geweren te verslaan.' Op deze manier probeert een vader na de aanslagen op 13 november in Parijs zijn bezorgde zoontje gerust te stellen: https://www.youtube.com/watch?v=DP_RS5Lxto Herkent u in deze video de zachte krachten waarmee dit hoofdstuk afsluit? En denkt u dat die inderdaad zullen winnen in 't eind?

Gespreksmateriaal hoofdstuk16, Liberaal christendom

Vrijheid

Kerncitaat

God is niet een dwingende kracht in de rug, maar een scheppende kracht voor ons uit, die ons uitdaagt om dat wat een mens tot slaaf maakt achter zich te laten. Zo mogen mensen in vrijheid op zoek gaan naar een wereld waarin – zoals we dat in het Vertrekpunt voor Relivant hebben verwoord – een mens niet op zichzelf is gericht, maar tot gemeenschap wil komen

Vraag bij dit citaat: Is dit voor u ook de wijze waarop u vrijheid vanuit religieus c.q. christelijk perspectief ervaart?

Gespreksvragen

1. In het artikel wordt uitvoerig ingegaan op de verhouding tussen determinisme, vrije wil, vrijheid en verantwoordelijkheid. Kunt u iets vertellen over hoe u die verhouding ziet? Geeft vrijheid u eveneens een extra verantwoordelijkheid?
2. Vrijheid kan alleen bestaan in begrenzing. Volstreekte vrijheid zou al snel anderen in hun vrijheid aantasten. Dit geldt ook voor de vrijheid van godsdienst. Welke grenzen zou u willen stellen aan juist die vrijheid?
3. In het artikel wordt innerlijke vrijheid beschreven als een van de meest wezenlijke dingen die het geloof te bieden heeft. Wat verstaat u zelf onder innerlijke vrijheid en kunt u een voorbeeld noemen van een moment in uw leven dat u zelf zo'n vrijheid hebt ervaren?

bron: Flickr

Stelling: De grootste bedreiging voor de vrijheid van de mens is de mens zelf, omdat die de verantwoordelijkheid voor echte vrijheid uiteindelijk niet aan kan.

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 17, Liberaal christendom

Liefde

Kerncitaat

Naasteliefde gaat om een levenshouding die ontspringt aan een diepere bron in de mens en die God genoemd kan worden. Die bron stelt (als de liefde zelf) mensen in staat om lief te hebben en daardoor de prioriteit van het eigenbelang, gevoelens van onvrede, vervreemding en zelfs haat te overwinnen.

Gespreksvragen

1. Als inspirerend voorbeeld van een liefdevolle levenshouding wordt Etty Hillesum genoemd. Velen vragen zich af hoe het mogelijk is dat iemand die met zoveel wreedheid werd geconfronteerd zelf niet verhardde. Kan zo iemand ook voor u een bron van inspiratie vormen? Zo ja, op welke manier en zo nee, waarom niet?
2. In het Vertrekpunt voor Relivant wordt gesteld dat naasteliefde de kern en zelfs de waarheid van het christendom vormt. Bent u het daar mee eens?
3. Bestaat er wel zuivere naasteliefde, in de zin van waarachtig altruïsme? Dan lijkt het erop dat je iets goeds voor een ander doet, maar bewust of onbewust dien je toch weer je eigenbelang. Herkent u deze achterdocht? Is ware naasteliefde wel mogelijk of moeten we ervan uitgaan dat hoe dan ook de egoïstische component dominant is?
4. Het grote gebod van de liefde is geen kant en klare handleiding voor ons ethische handelen in het leven van alledag. Het gebod vraagt ons om over onze eigen weerstand heen te komen en wil dat wij doen wat goed is voor een ander. Je moet als het ware boven jezelf uitstijgen. De weg van de naasteliefde is dus geen gemakkelijke of liefelijke weg. Liefde begint waar een mens zich laat raken en onderbreken. Herkent u die weerstand om het goede te doen voor een ander? Hoe probeert u die weerstand te overwinnen? Kunt u daar een voorbeeld bij bedenken?

Schilderij 'De barmhartige Samaritaan' van Vincent van Gogh

De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan is bij uitstek het bijbelverhaal dat gaat over naastenliefde. Je ziet hier de barmhartige Samaritaan als een gewoon mens die tot het uiterste moet gaan om de gewonde man op de ezel te tillen. Hij moet de gewonde man boven zichzelf uittillen. Wat ziet u nog meer?

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 18, Liberaal christendom

Seks

Stelling: *‘Goede seks is verbonden met wederzijdse seksuele verantwoordelijkheid.’*

Gespreksvragen

1. Sinds de jaren ‘60 van de vorige eeuw zijn er vele taboes rond seks verdamppt. Sinds Keulen 01.01.16 wordt het tijd voor bezinning op nieuwe taboes en het eerbiedigen van grenzen. Bedenk eens welke dat zouden kunnen zijn of behoren te zijn?

2. *‘In zijn ruimdenkendheid vraagt Alain De Botton begrip voor het menselijk tekort dat aan de hoge verwachtingen van een monogame relatie niet kan worden voldaan. Een welkome opluchting in een tijd dat het prestatiedenken onze levens ‘nooit goed genoeg’ dreigt te maken. Maar deze ruimhartigheid geldt in feite exclusief de zondaar, van de bedrogen partner wordt grenzeloze grootmoedigheid verwacht. Het menselijk tekort om de ontrouw van de partner niet te aanvaarden mag in deze liberale visie geen rol spelen. Kan de overspelige bedrieger het probleem dan bij de bedrogen partner laten?’*

Denk eens door op dit citaat en praat eens verder over deze visie.

3. Goede seks is volgens de stelling met wederzijdse seksuele verantwoordelijkheid verbonden. Dat is prachtig verwoord en inzichtelijk gemaakt door Paulus als hij schrijft: ‘Een vrouw heeft niet zelf de zeggenschap over haar lichaam, maar haar man; en ook een man heeft niet zelf de zeggenschap over zijn lichaam, maar zijn vrouw’ (1 Korintiërs 7:4). Wat zegt dit vers ons over wat er gebeurt of op het spel staat in een seksuele relatie?

Bekijk het fragment ‘Het zingen van God’ uit de Oudejaarsconferentie van Herman Finkers en theologiseer/filosofer over seks en lichamelijke naar aanleiding van dit fragment.

(<https://www.youtube.com/watch?v=wMNtMfBgSqY>)

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 19, Liberaal christendom

Creativiteit

Kerncitaat

Ook in die mens en om hem heen, blijft God scheppend aanwezig door telkens nieuwe mogelijkheden te openen. Die dagen ons uit keuzes te maken en creatief te zijn. In die zin kan de mens schepper met en naast God worden genoemd, en draagt hij een grote verantwoordelijkheid. In de kansen die God biedt doet hij een appèl op onze humaniteit.

Gespreksvragen

1. In het door de auteur aangehaalde 'ecomodernistisch manifest' wordt een zeer optimistische visie op de menselijke mogelijkheden geponeerd. Is dit – als je kijkt naar de menselijke geschiedenis – wel realistisch? Anders gezegd: is dit niet 'terug naar het maakbaarheidsideaal' waar we na de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw afscheid van hadden genomen?
2. Hoe denkt u over de stelling van Savulescu dat de mens op de duur alleen maar kan overleven als hij met behulp van nieuwe technieken de eigen soort verbetert?
3. Kan het christelijk geloof mensen helpen zich te verzoenen met hun beperkingen en het aanvaarden van teleurstellingen en zo ja, hoe dan?
4. Welke van de onderstaande afbeeldingen over de schepping spreekt u het meest aan en waarom?

(foto uit het AD van 07-04-2010)

(lithografie 'Schepping' Marc Chagall, 1960)

(schilderij 'Schepping van de dieren' van Il Tintoretto uit 1550)

Gespreksmateriaal bij hoofdstuk 20, Liberaal christendom

Gastvrijheid

Kerncitaat

Het is heel gemakkelijk om mensen te ontvangen die welkom zijn. Echte gastvrijheid vindt echter pas daar plaats waar mensen welkom worden geheten die niet welkom zijn.

(bron afbeelding: <https://www.flickr.com/photos/biketourist/194255204/sizes/z/>)

1. Het schrijven en uitwerken van dit slotverhaal maakte van alle hoofdstukken de meeste discussie los in de gesprekken tussen de auteurs van *Liberaal christendom*. Kunt u zich dat voorstellen? Heeft u een vermoeden waar de grootste twistpunten lagen?
2. U wordt als lezer in dit hoofdstuk voornamelijk aangesproken op uw gastheer/vrouwschap. Leef u echter eens in de rol van onwelkome gast. Haalt u zich eens een situatie voor de geest waarin u zich niet welkom voelde. Waardoor kwam dat en wat leerde dat gebeuren u over gastvrijheid?
3. Alle mensen hebben de neiging om te discrimineren. Waarom is de verhouding tot mensen buiten de eigen groep zo problematisch? Herkent u dit ook bij uzelf?
4. Helpt het lezen van dit hoofdstuk over gastvrijheid u om na te denken over de vreemdeling? Zo ja: op welke manier? Zo nee: waarom niet?